

**Грицай Ірина Олегівна**  
професор кафедри  
загальноправових дисциплін,  
доктор юридичних наук, професор,  
член-кореспондент Національної академії  
наук вищої освіти України

**Бурима Карина Володимирівна**  
студентка юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний  
університет внутрішніх справ)*

## НАУКОВІ КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

На сучасному етапі проблема походження держави є досить актуальною, бо науковці не дійшли до єдиної думки, щодо цього питання, існує безліч ідей та концепцій, що обумовлені історичними особливостями. Ці концепції базуються на різних підходах до дослідження, мають напрямлення на певне населення, залежать від розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів у країні, саме тому кожна теорія, існуюча на даному етапі, є неповторною та унікальною.

Питання походження сучасної держави досліджували такі сучасні науковці, як О.Ф. Скакун, О.В. Петришин, Н.М. Пархоменко, О.М. Головка, І. М. Погрібний, П.А. Рудник, М.В. Цвік, О. М.Балинська, Т.Г. Каткова, Н.М. Крестовська, М.С. Кельман та інші.

На думку О.М. Головка, держава – це особлива форма організації життєдіяльності суспільства на визначеній кордонами території, яка характеризується наявністю системи органів управління, примусу та здатністю видавати загальнообов'язкові правила поведінки – юридичні норми. [1, с. 23].

Теорія – це логічний висновок, концептуальна система знань, яка адекватно і цілісно відображає дійсність. Основними теоріями на даний час вважаються: теологічна, органічна, олігархічна, расова, психологічна, патріархальна, класова, космічна, теорія насильства, теорія кровозміщення та інші. Основними причинами виникнення держави є: необхідність удосконалення управління суспільством, пов'язана за розвитком виробництва та розподілом праці; необхідність підтримання порядку в суспільстві; поява об'єктивної можливості матеріально утримувати верству людей, які не займаються фізичною працею; необхідність захисту теорії та ведення війн; необхідність пригнічення соціально неоднорідних груп суспільства; необхідність організації великих суспільних робіт [2, с.11].

Офіційною доктриною Ватикану та країн ісламу у наші дні є теологічна теорія, тому що у цих країнах головним джерелом права є священна книга Коран. Найяскравіше цю теорію представили у своїх працях філософ Августин Блаженний (V ст.) та відомий католицький богослов Фома Аквінський (XIII ст.). Представники інших теорій часто переплітали свої ідеї з ідеями теологічної теорії. Теологічна теорія базується на ідеї божественного створення держави. Фома Аквінський спирався на Біблію та на його думку, процедура започаткування державності аналогічна процесу створення світу Богом. Ця теорія обґрунтовувала необмежену владу монарха, відображала деякі об'єктивні реалії середньовіччя, проте наукового характеру не мала [3, с. 30]. В країнах Америки та у Європі ця теорія не набула великого поширення. Ця теорія сприяє духовності населення, злагоді та підвищенню правосвідомості громадян, але вона базується на вірі в Бога та не має конкретних наукових фактів, які б могли її довести. Тому її дуже просто спростувати через відсутність документів, які б доводили існування Бога.

Однією з поширених є теорія насильства. Представниками цієї теорії є мислитель Шан Ян, філософ Є. Дюрінг, К. Каутський, правник Л. Гумплович. Ця теорія поділяється на внутрішню та зовнішню. Внутрішня теорія базується на тому, що держава виникла внаслідок насильства та домінування однієї соціальної групи над іншою. Зовнішня теорія базується на поневоленні одних племен іншими. Таким чином домінуючі класи створюють державу у вигляді апарату примусу над іншими. На думку американського антрополога Роберта Карнейро, основною причиною конфліктів між соціумом була обмеженість ресурсів. У боротьбі за ресурси сформувалися лідери, які домінували. Не можна заперечувати, що насилля значно вплинуло на формування та утворення держав у певні історичні періоди, але на утворення держав впливали й інші фактори, окрім військового.

Отже, сьогодні у науці існує безліч наукових теорій походження держави, які базуються на різних поглядах та по різному пояснюють процес утворення держави. Розглянувши деякі теорії детальніше, можна чітко побачити, що в цих поглядах є свої плюси, а також мінуси. З одного боку є чітка позиція, яка пояснює теорію, але з іншого боку не вистачає наукових доказів або є певні не точності, щоб ухвалити концепцію. Тому питання утворення держави до сьогодні залишається актуальним та не закритим. Немає жодної концепції, яку не можна було б хоча б частково спростувати.

1. Головка О. М., Погрібний І. М., Волошенюк О.В. та ін. Теорія держави та права/ за заг. ред. І. М. Погрібного. Харків: 2010. 276 с.
2. Каткова Т. Г. Теорія держави та права. 2014 .96 с.
3. Рудик П. А. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення. Київ: Алерта, 2016. 288 с.

**Добробог Людмила Миколаївна**  
професор кафедри  
загальноправових дисциплін  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ,  
доктор юридичних наук, доцент

### **ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ**

Екологічна ситуація не лише в Україні, але і у світі загалом, зумовлює потребу нагального об'єднання зусиль світового співтовариства для її покращення. В останній час питання погіршення якості питної води, раціонального використання природних ресурсів, зменшення шкідливих викидів у атмосферне повітря набули особливої ваги і для нашої держави, що посилюється необхідністю подальшої ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції.

Вирішення окреслених питань є одним з основних завдань державних органів (нагадаємо про екологічну функцію держави як один з важливих напрямів діяльності держави в сфері раціонального використання і охорони навколишнього природного середовища, підтримання екологічної рівноваги, забезпечення екологічної безпеки, збереження генофонду), однак ефективність їх розв'язання багато в чому залежить і від інших суб'єктів природокористування. Адже доволі часто саме останні, незважаючи на об'єктивні закономірності функціонування природи, на невідтворюваність окремих природних ресурсів, керуючись бажанням отримати максимальні прибутки, завдають непоправної шкоди навколишньому природному середовищу. У зв'язку з зазначеним вище особливої актуальності набуває проблема нормативного регулювання природокористування.

Окремі аспекти цієї проблематики були предметом дослідження вітчизняних правників, зокрема український та світовий досвід конституційного регулювання охорони довкілля вивчав В. Костицький. Найбільш дослідженими є конституційні аспекти земельного права і законодавства, ці питання вивчали В. Андрейцев, Г. Балюк, О. Погрібний, В. Сидор, Н. Титова, Ю. Шемшученко та ін.

Однак, питання саме нормативного регулювання і місця правового регулювання залишається недослідженим.

На сьогодні, найбільш важливими нормативними регуляторами поведінки людей є норми моралі та норми права. І право, і мораль зорієнтовані на свободу людини і її відповідальність. Але між ними, як різновидами соціальних регуляторів, є суттєві відмінності. «Тісна взаємодія права й моралі не означає, що процес цей рівний, гладкий, безконфліктний. Між ними можуть виникати й досить часто виникають гострі протиріччя, розбіжності. Причини протиріч між правом і мораллю полягають уже в їхній специфіці, у тому, що в них різні методи регуляції, різні підходи, критерії при оцінці поведінки індивіда. Розбіжності між правом і мораллю викликаються складністю й суперечливістю самого життя, нескінченною розмаїтістю виникаючих у ній ситуацій, появою нових тенденцій у суспільному розвитку, неоднаковим рівнем моральної й правової свідомості людей, мінливістю соціальних умов» - вказують С.В Дрожжина та І.В. Ширкова [1].

Регулююча функція права пов'язана з такими рисами:

- 1) державна значущість відповідних суспільних відносин;
- 2) можливістю контролю за поведінкою суб'єктів цих суспільних відносин та можливістю за-